

Ueda Akinari

Eső és hold meséi

(Részletek)

A krizantém napja

Ne ültess füzet a kertedbe, hiszen a levele csak tavasszal üde zöld! Ne légy szeszélyes ember barátja. Lásd, milyen gyorsan borul zöldbe a fűzfa, hajt levelet, de mire megmoccan az első őszi szellő, lehullatja lombját! És ilyen a szeszélyes ember is: amilyen gyorsan barátoddá vált, olyan gyorsan hagy el, vagy lesz ellenségeddé. A fűzfának még lesz tavasza, rügyfakadása: de az állhatatlan ember barátságának soha!

Mondják, a Harima tartománybeli Kakóban élt az írástudó Haszebe Szamon. Boldog volt szegénységében, melyről talán nem is tudott; számára könyvei jelentették a vagyont, a hű barátot és a szerető hitvest. Nem élt teljesen remeteként, vele volt derék és okos anyja, akit a híres kínai bölcs, Meng-ce legendás anyjához szoktak hasonlítani. Hallatlan önfeláldozással szőtt és font, hogy fia anyagi gondok nélkül foglalkozhasson a tudományokkal.

Haszebe Szamonnak volt még egy húga, aki a helység egyik legtehetősebb urához ment férjhez. Ez a gazdag sógor időnként küldött ugyan ajándékokat Szamonéknak, de ők mindig visszautasították.

Szamon egy napon valamelyik ismerősénél vitatkozott különféle dolgokról, amikor a szomszédból egy beteg ember nyögésére lett figyelmes. A fal vékony volt, s így könnyen áthatoltak a panaszos hangok. Megkereste a ház gazdáját:

– Pár nappal ezelőtt – kezdte a szomszéd – lovag formájú férfi haladt el erre. Azt hiszem, valamelyik békés tartományból jött. Mivel már estére járt az idő, betért hozzám és éjszakai szállást kért. Éjfél tájban forró láz tört ki rajta, s azóta egyre gyengébb, mozdulni is alig tud. Egészen tanácstalan vagyok.

– Valóban sajnálatos eset – válaszolta Szamon. – Bármennyire is kellemetlen a helyzet a vendéglátóra nézve, a vándor számára még borzasztóbb lehet! Hadd nézzem meg a beteget...

– Ne tegye – kérlelte a szomszéd –, egy ilyen lázas beteg ragályos is lehet. Hogy is engedhetném hozzá, amikor még saját családomat is eltiltottam a közeléből?

Végül is Szamonnak sikerült meggyőznie a szomszédot. Együtt keresték fel a beteget. A láztól viaszsárga csontvázza aszalódott, erőtlenségben fogadta őket. A beteg, mikor meglátta Szamont, barátságos mosolyra húzta a száját, és vizet kért tőle.

Szamon rögtön el is határozta, hogy minden orvosi ismeretét felhasználva, meggyógyítja a lovagot. Tanácsokat adott a házigazdának, hogy milyen orvosságokat és gyógyfüveket szerezzen be. Most látszott meg igazán, hogy Szamon milyen tudós, milyen sokoldalú ember.

– A sírig, s talán azon is túl fogok önre emlékezni – rebegte könnyek között a beteg.

– Uram, hogy is beszélhet a halálról – méltatlankodott Szamon.
– Tudhatja, hogy minden betegség elmúlik egyszer... Ne hagyja el magát!

Szamon, látogatása első napjától kezdve, lelkiismeretesen ápolta a beteget, aki mind jobban és jobban lett, lassan a nyelve és a lelkében rejtőző feszültség is feloldódott, és beszélni kezdett. Egészen megnyílt Szamon előtt:

– Akana Szóemonnak hívnak – mondta. – Az izumói Macueból való vagyok. Jártas és művelt voltam a haditudományokban; Toda várának kapitánya, Enja Kamonnoszuke alatt szolgáltam. Később Ómiba kerültem, ahol Szaszaki Udzsicuna palotájában töltöttem hosszabb időt. A legbizalmasabb tisztje lettem. Akkortörtént, hogy a Toda vár előző kapitánya, Amako Cunehisza, orvul megostromolta a várat sötét éjszaka, az év legutolsó napján. Ebben a csatában esett el Kamonnoszuke gazdám is. Nos, Enja Kamonnoszuke kapitány tulajdonképpen rangbéli helyettese volt Szaszaki Udzsicunának, aki viszont az egész Izumo-vidék, de még sok egyéb tartományrész hűbérura volt. Rá akartam venni arra, hogy fogjon össze Izumo haduraival, és támadja vissza Amakót. De Udzsicuna csak kifelé mutatkozott nagy hadvezérnek, lelke mélyén gyáva volt és kétszínű. Nemcsak hogy tartózkodott a támadás visszaverésétől, hanem megtagadta azt a másik határozott kérésemet is, hogy tisztességben elbúcsúzhassam tőle, és visszamehessek Izumóba. Mi mást tehettem volna, minthogy önszántamból, engedelme nélkül otthagytam titokban a palotáját. Elindultam hazafelé, és itt, útközben tört ki rajtam ez a szörnyű betegség.

Miután bemutatkoztak, barátságuk egyre szorosabb és melegebb lett. Szamon jóformán minden nap meglátogatta az egyre javuló, lábadozó beteget. Éjjel-nappal beszélgettek. Volt miről. Szóemon hatalmas tudású, bölcs lovagnak bizonyult. Kifogástalan volt a haditudományokban való jártassága, ezenfelül betéve ismerte Kína száz nagy bölcsének és tudósának valamennyi művét. Azt is mondhatnánk, testvérekké, édestestvérekké váltak.

– Én már nagyon régen elveszítettem szüleimet – mondta egyszer Szóemon. – Mivel én idősebb vagyok nálad kerek öt esztendővel, szeretném magam bátyádnak, édesanyádat pedig saját édesanyámnak tekinteni. Ha édesanyád elfogad fiának, szívesen tenném tiszteletem nála...

– Édesanyámnak mindig fáj – kapott a szón Szamon –, hogy testvér nélkül, egyedül vagyok. Hogy fog örülni kívánságodnak! Talán annyira megőrül, hogy hosszú életet fog megélni. – És elindultak Szamonék házához.

Amikor megérkeztek, az anya közvetlen kedvességgel fogadta a jövevényt. Rögtön a fiáról kezdett beszélni.

– A fiam teljesen élhetetlen, semmi hasznát nem veszi a tudományoknak, még a régi tudományoknak sem. Mondd, fiam, milyen jövő várhat rá? Ne vesd meg őt ezért, Szóemon, hanem tanítsd inkább, mint bátya szokta tanítani öccsét.

– A derék ember elsősorban arra törekszik, hogy megtanulja a hűséget, hűséges legyen – válaszolt Szóemon. – Hírnév, gazdagság mit sem számít nála. Mennyire örülök, hogy ezután egy bölcs anya szeretetét, és művelt testvéröcs tiszteletét élvezhetem!

Szóemon így a Haszabe-házban maradt, és a három ember felett, akik oly nagyon szerették egymást, gyorsan telt-múlt az idő. A cseresznyefák már régen elhullatták virágaikat, a sövényt már erősen borzolta a közelgő nyarat hirdető könnyű szellő. Ekkor állt elő Szóemon a kérésével.

– Azért jöttem el Ómiból, hogy tanulmányozzam Izumo tartomány fekvését, arra az időre, ha elkövetkezik a megtorlás. A halott kapitány... Hagyjatok, hogy most folytassam utamat, és eredménnyel járjak. Ha elvégeztem azt a feladatot, amit magam jelöltem ki, visszajövök, és favágással meg vízhordással fogom meghálálni irántam tanúsított jószágotokat és szereteteket, melyet oly bőkezűen pazaroltatok rám.

– Mikorra várhatunk vissza, kedves bátyám? – aggodalmaskodott Szamon.

– Az emberek ideje mindig kiszámíthatatlanul múlik vagy áll... Pontosan nem tudhatom, de azért a tél beköszönte előtt mindenképpen visszatérek.

– Kérhetném-e – esdekelt Szamon –, hogy megállapodjunk egy bizonyos őszi napban?

– Igen. A krizantémvirág ünnepére visszavárhattok, a kilencedik hónap kilencedik napján.

– Akkor jó utat kívánok neked. Tehát várunk a kilencedik hónap kilencedik napján, egyetlen szál krizantémvirággal és egy pohárka jó fajta, környékbeli rizsborral – mondta szomorúan Szamon, s anyjával együtt keserves búcsút vett Szóemontól.

Ahogy Szóemonmondotta, a napok, a hónapok gyorsan teltek. Megpirosodott már az alacsony kökénybokrok bogyója, illatozni kezdtek a vadkrizantémok, s így érkezett el a kilencedik hónap. A kilencedik napon a szokottnál is korábban kelt fel Szamon: nagytakarítást rendezett a házban és a kert táján, s az egyik szobában, ahogy Szóemomnak ígérte, krizantémot tett a vázába. Finom falatokkal rakta meg az asztalt, s innivalót is szerzett, bár erszénye a vásárlás közben teljesen kiürült.

– Azt mondják, – szolt az öregasszony, fia készülődése láttán –, hogy Izumóban egyszerre nyolc felhő szállt fel. Olyan messze van innen, hogy hatalmas hegyek végtelen sorát mássza meg az onnan ide jövő utas. Honnan tudhatnánk, hogy éppen mára esik érkezése napja? Nem lesz késő akkor sem, ha csak akkor kezdesz készülődni, amikor már megérkezett...

– A bátyám – tiltakozott Szamon – a lovagok hűségese fajtájából való, és nem szegi meg adott szavát soha. Szeretnék hozzá hasonlítani hűségben, s éppen ezért akarok végezni a készülődéssel. Nem szeretnék szégyent vallani... – s közben az asztalt rendezte.

Hiába bámult fel Szamon a késő őszi égre, egyetlen felhő sem mutatkozott, még ezer mérföld távolságra sem... Pedig jártak vándorok errefelé. Örültek a kellemes időnek, sokan szóba is elegyedtek egymással. Egyikük így szolt:

– Egyik barátom ma érkezik a fővárosból. A szép idő talán azt jelenti, hogy meggazdagodva érkezik...

Egy ötven év felé járó lovag pedig így szolt fiatal társához:

– Milyen szép, csendes időt hozott nekünk a mai nap! Már bánom, hogy nem béreltünk bárkát Akasi öblében, talán már Usimado kikötőjét is elhagytuk volna! Te tanácsoltad a parti utat... A mai fiatalok

túlságosan óvatosak, a pénz dolgában meg alig; bizony, így sokkal költségesebb az utunk...

A szemrehányásra az ifjú így felelt:

– Uram, emlékeztetnem kell arra az utazására, amelyet Azuki szigetéről Murocu kikötőjéig tett meg annak idején. Emlékezzék csak, micsoda viharba került! Ezen az útszakaszon rendkívül vad és viharos a tenger. Majd ha megérkezünk a Hal hídjára, meghívom önt egy tál hajdinametéltre. Kár lenne ezt elmulasztani, hiszen annyi kellemetlenséget takarítottunk meg ezzel az úttal... És ne haragudjék rám, szeretném, ha meghívásommal kiengesztelhetném...

Egy másik vándor káromkodva szidta a lovát, amely alig tudott előrehaladni a súlyos csomagoktól.

Már dél is jócskán elmúlt, de nem mutatkozott, akit annyira vártak. Szamon és anyja türelmetlenül járt fel és alá. Ahogy a nap készült alábukni a tengerben, úgy gyorsabbodtak a vándorok lépteit. Látták ezt Szamonék is, és mind nyugtalanabbak lettek. A fiú szeme egyre csak az utat fürkészte...

– Ha van valaki, akinek nem szeszélyes a szíve, mint az őszi időjárás – mondotta az anya –, akkor ő az, s vissza fog térni, járjon akár esős téli napra is az idő. És aztán nem hervad még el a krizantém sem. Térj nyugovóra, fiam, lehet, hogy holnap hajnalban érkezik – vigasztalta a fiát. S bizony, már nagyon későre járt, éjfél is lehetett.

Az engedelmes Szamon úgy tett, mintha lefeküdnék, s megvárta, míg anyja pihenni tér. Ekkor kilopózott a házból. Kint a homályos fényben derengő tejutat, a fényével mindent beborító holdat nézte. Valahol kutyák ugattak, s az őszi éjszaka közelebb hozta a tenger távoli morajlását. A hold már messze a hegyek mögött járt, és Szóemon még nem mutatkozott. Szamon már éppen ágyába akart térni, amikor látott egy emberi árnyat közeledni: mintha láthatatlan szél sodorná... Amint közelebb érve jobban megnézte, felismerte Szóemont.

– Ó, hát mégis megjöttél, szavad betartottad, kedves bátyám! – kiáltott fel Szamon mérhetetlen örömeiben. – Hogy vártunk már hajnal óta! – És betessékelte Szóemont, aki egyetlen szót sem szólt, s nagyon, nagyon szomorúnak látszott. De Szamon egyre beljebb vonta magával a házba, egészen az asztalfőig, s leültette.

– Nagyon sokáig várakoztunk rád, és virrasztottunk együtt anyámmal – mondta Szamon. – De ő aztán elfáradt és feküdni tért. Azonnal felkeltem, jaj, hogy fog örülni érkezésednek! – lelkesedett Szamon. Szóemon csak a fejét rázta, jelezve, hogy most nem kívánja látni az

anyját. Erre Szamon felmelegítette a rizsbort és étellel kínálta, közben szünet nélkül beszélt:

– Elfáradhattál a messzi úton. Igyál már a rizsborból, legalább egy kicsit, mielőtt lefekszel...

De Szóemon eltakarta az arcát, mintha öccse étele-itala bűzös lenne.

– Sajnálom – vette észre mozdulatát Szamon –, hogy szegények vagyunk, és kevés keresetünkből nem telik gazdagabb vendéglátásra. De hiszen te nem is vagy vendég! Fogadd el, hiszen olyan nagy szeretettel készülődtünk...

Szóemon még most sem válaszolt. Végül hosszú sóhajtozás után, nehezen szólalt meg:

– Hát hogy is tarthatnám szegényesnek ételeiteket?! Egy nagyon különös és furcsa dologról kell most veled beszélnem. Ne ijedj meg, kérlek, ne félj! Tudd meg, hogy én már nem vagyok ugyanaz a Szóemon, akinek ismertél, hanem csak a szelleme.

– Hogy mondd? Jól hallom: csak a szelleme vagy a mi Szóemonunknak? – ámuldozott Szamon.

– Miután elbúcsúztam tőletek – kezdett mesélni a szellem –, nem sokkal utána minden különösebb baj nélkül el is jutottam Izumo tartományba. Ott közben már mindenki behódolt Amako Cunehisza kapitánynak. Ki gondolt akkor már a hálára, amivel a derék Enja Kamonnoszuke kapitánynak tartoztak? Megtudtam közben, hogy egy unokatestvérem Tandzsi, Toda várában szolgálja Amakót. Egy napon meg is látogattam, ő mutatott be Amakónak. Aztán maradtam a közelében. Tandzsi is azt tanácsolta, hogy úgy tudom a legtöbbet tenni Kamonnoszukeért, ha ellenségem közelében maradok, és kihasználom az alkalmat... Amako Cunehisza, a maga nemében rendkívül bátor vezér, jól ért a katonákkal való bánásmódhoz, de lényé mélyén cselszövő, álnok természet, gyanakvó, éppen ezért nincs egyetlen katonája, alattvalója sem, aki igazi barátja lenne. Így nem láttam semmi értelmét, hogy tovább is várában maradjak, különben is erősen közeledett a krizantém napja, amikororra nektek megígértem visszatérésemet. Közöltem elhatározásom a várúrral is, de ő, gyanakvó természet lévén, kelepécét látott távozásomban is, és megparancsolta Tandzsi unokabátyámnak, hogy éjjel-nappal szigorúan őriztessen, ne merészeljen kiengedni az erődítményből. Az idő egyre jobban szorongatott, s hiába törtem a fejem, hogy is juthatnék ki a várból. Elérkezett az utolsó nap. S ekkor eszembe jutott őseink híres mondása: az ember gyalog egész álló nap sem jut messzire, de a lélek szem-

pillantás alatt tesz meg akár több ezer mérföldet is. Azon nyomban véget vetettem életemnek, és eljöttem ide, hozzátok, az éjszakai szellő szárnyán, hogy ne szegjem meg adott szavam. – És itt befejezte elbeszélését. Szeméből hullott a könny.

– Hát legyen veled az örök isten, és szolgálj életed végéig édesanyád – tette hozzá elbeszéléséhez Szóemon, és búcsúzott. Szellemteste tovalibbent, Szamon hiába akarta visszatartani. Szamon a szellemet körülengő szellőtől teljesen elveszítette lélekjelenlétét, és hangosan zokogva a földre rogyott.

A zokogásra felébredt anyja, pillantása az asztalra halmozódott érintetlen ételekre esett. Felsegítette fiát, és álmélkodva kérdezgette, mi történt. Szamon a sírástól nem tudott válaszolni, a torka elszorult.

– Kishitű vagy, fiam, szégyelld magad – korholta az anya. – Hát hogy keseredhetsz el ennyire? Mit fog szólni a bátyád, ha megjön reggel?

– A bátyám már megjött éjszaka – suttogta Szamon. – Amikor étellel kínáltam, nem ehetett. Kínáltam itallal, nem ihatott. Elmondta, hogy ő már nem a régi Szóemon többé, csak a szelleme... Megölte magát, hogy betarthassa ígéretét, a fogadást, a krizantém-fogadást... Percig sem maradt aztán. – Szamon tovább zokogott.

– Fiam – szól az anya –, aki ember csak fogságba jut, az a cellában mind a szabadulásról álmodik, szomjúságtól égő lelke pedig friss vizű forrásról... Álmodhattál, fiam, hiszen annyira vártad!

– Jaj, anyám, mennyire megértelek, de ellent kell neked mondanom, én nem álmodtam: ő valóban itt volt...

S Szamon addig erősködött, míg anyja elhitte szavait. Az éj hátralévő felében együtt virrasztottak.

Reggel így szól Szamon:

– Zsenge gyerekkorom óta hiába tanultam volna különböző tudományokat, tanulmányoztam volna a világ legbölcsebb könyveit, ha életemben legalább egyszer nem tüntetném ki magam azzal, hogy bebizonyítom hűségem hazánk iránt! És mivel bizonyíthatnám legalább előtted, anyám előtt, hogy értelme van, amiért a világra jöttem? Egész elkövetkező életemben bátyámra, Akana Szóemonra kell majd gondolnom, aki élete minden percét arra áldozta, hogy bebizonyítsa mérhetetlen hűségét. Azt hiszem, el kell utaznom Izumo tartományba, hogy összegyűjtsem bátyám csontjait, s legalább így bizonyíthassam: bennem is él a hűségnek szikrája. Egyedül kell hagyjalak, anyám, engedj el, értsd meg, el kell mennem mindenképpen. De nemsokára visszatérek.

– Én nem tarthatlak vissza, fiam, ha menned kell, menj, járj szerencsével, és mielőbb nyugtass meg visszatérteddel.

– Sietek, anyám, repülni fogok vissza hozzád, bár az ember élete olyan bizonytalan, akár egy buborék sorsa nagy vizeken; most ott látod, de hol van már, ha beköszönt az este?

Szamon elindulása előtt betért még gazdag sógorához, és megkérte, távollétében viselje gondját anyjának. Aztán útra kelt. Sietett. Amikor gyomra megéhezett, szája nem sóvárgott étel után; ha teste fázott, nem áhítozott meleg köpenyekre. Útja tíz napon keresztül tartott, s közben egyre csak Szóemonra gondolt. A tizedik napon érte el Toda várát. Megkereste ott Tandzsit, Szóemon unokatestvérét. Tandzsi csodálkozva fogadta az ideget:

– Milyen messziről érkezett! Madár vitte szárnyán Szóemon szomorú sorsának hírért? Azt hiszem, értheti, hogy nem hihetek azonnal szavainak. – S ezek után kifaggatta Szamont, honnan tudja a történeteket. Szamon így kezdett beszélni:

– A lovag legfőbb feladata megvetni a gazdagságot, a hírnevet, és kifejleszteni önmagában a hűséget. Én magam Szóemon testvéremtől tanultam hűséget; ezért jöttem éjt nappallá téve, hogy bizonyosságát adjam iránta való hűségemnek. Kérem, segítsen rajtam! Talán ismeri azt a hajdan Kínában megesett történetet, amikor a király jobbkeze, a főminiszter, súlyosan megbetegedett. Állapota annyira súlyos lett, hogy maga a király is megjelent ágyánál, és tanácsát kérte: kit tart méltó utódjának. A miniszter választása egy rendkívül fiatal, de nagyon tehetséges és bölcs alattvalóra esett, aki országlás dolgában nagyon járatosnak látszott. Ha a király úgy döntene – szolt a főminiszter –, hogy mégsem tenné meg főminiszternek, akkor inkább ölesse meg, semmint rang és tisztség nélkül hagyja udvartartásában; óriási szellemi értékeivel előbb-utóbb úgyis egy más király szolgálatába lépne. Ezt pedig mindenáron el kell kerülnie; ilyen tehetséget nem engedhet át más királynak. Ahogy a király távozott, a főminiszter azonnal magához hívatta az ifjút, s elmondta neki a történeteket: ajánlotta a királynak, de úgy látszik, nem fogadja el főminiszterének. – Magam tanácsoltam neki – folytatta –, hogy akkor inkább ölessen meg. Be kell látnod, hogy a király érdeke fontosabb az alattvalóénál. Most azt tanácsolom neked: azonnal menekülj! – Hát így a történet. S most csak azt szeretném tudni, Szóemon esete mennyiben hasonlít a kínai ifjú történetéhez.

Szamon olyan okosan tette fel a kérdést, hogy Tandzsi, meglepésében, szóhoz sem tudott jutni. Teljesen magába roskadt. Szamon pedig így folytatta:

– Nem volt-e a legtermészetesebb, hogy Szóemon, régi ura iránti hűségből, hálából és kegyeletből, megtagadta Amako szolgálatát? Ön viszont nem lovaghoz méltó módon viselkedett, amikor Enja Kamonoszuke halála után a legapróbb tétovázás nélkül Amako szolgálatába állt! Amako nem érthette meg Szóemon kívánságát, s ezért a halálba kergette. S ha Amako meg is parancsolta önnek, hogy Szóemont tartsa fogva, hogy volt képes teljesíteni kívánságát, hiszen nemcsak rokona, de jó barátja, bizalmas embere is volt testvérbátyámnak? Miért nem cselekedett úgy, mint ama kínai főminiszter, aki szökésre szólította fel az ifjút, akinek veszélyben forgott az élete? Ezért elégtételt követel! – kiáltotta Szamon magánkívül, és kirántotta kardját. A pengét markolatig dőfte a gerinctelen katona szívébe, aki rögtön szörnyethalt.

Szamonnak azonnal menekülnie kellett, mielőtt még bármi is kitudódott volna. Sikerült Tandzsi emberei elől megmenekülnie. Mikor a hír Amako fülébe jutott, még őt is könnyekig meghatotta a két barát hűsége.

Álomtó pontyai

Az Encsó-korszakban (923– 930) élt Kógi. Papként szolgált Micui templomában. Messze földön ismerték hírből, mivel szépen festett és rajzolt. Ha valamit kifogásoltak nála, akkor azt, hogy soha nem festett se Buddhát, se tájképet, se csendéletet, – pedig ezek a festők kedvenc témái. Ehelyett szenvedélyesen szerette a halakat, olyannyira, hogy nem is festett mást, csak halat. Ha módját ejthette, kiszökött a templom előtti Biva-tóhoz, csónakba szállt, megkörnyékezte a halászokat, és megvette tőlük a friss zsákmányt. Ezután első dolga volt, hogy visszaeresztette a halakat a tóba, és mohón figyelte úszkálásukat. Ily módon olyan tökélyre fejlesztette a halak mozgásáról, életmódjáról való ismereteit, hogy az már csodával volt határos.

Csónakázás közben néha előfordult, hogy túlfeszített figyelme el-elernyed, és álomba szenderült. Ilyenkor álmában beugrott a vízbe és együtt úszkált a halakkal. Egy alkalommal, mikor felébredt, lefestette az álombeli tájakat. Művét felakasztotta, majd ellátta címmel: *Álomtó pontyai*. Képei egyre csak gyűltek, ugyanúgy, ahogy a távoli tartományokból jövő csodálói szaporodtak. De hiába kérlelték, könyörögtek

neki: a halakról festett képeiből egyet sem adott el, és el se ajándékozott. Mindig ugyanazt felelte: „Akik élő állatokat ölnek, úszó halakat megesznek, nem érdemlik, hogy a Kógi festette halakból kapjanak.” És ez a mondata lassanként éppoly híres lett, mint a képei.

Egyszer a pap megbetegedett. Hét napig nyomta az ágyat; majd szeme nem nyílt fel többé, és a szívverése is megállt. Ágya körül összegyűltek tanítványai, tisztelői és jóakarói: három napon és éjszakán át virrasztottak felette. Reménykedtek: hátha csak valami vándorló rossz szorítja össze a mellét, s ha az távozik, Kógiba ismét visszatér az élet. Úgy is lett, ahogy várták: a harmadik napon megmozdult a test, majd egy hosszú, mély lélegzet az élet visszatérését jelezte. Végül kinyitotta a szemét, felült és megszólalt:

– Mondjátok, gyermekeim, meddig voltam eszméletemen kívül?

– Három napja, hogy meghaltál – felelték tanítványai. – Mi már összejöttünk, hogy ha nem térne beléd vissza az élet, hát méltó módon eltemessünk. Itt vagyunk valamennyien, akik valaha csak szeretünk és tiszteltünk: tanítványaid, barátaid, tisztelőid. Erősen reménykedtünk, hogy nem halsz meg: csak valami vándorló rossz szorította össze a melledet, és visszatérsz közénk. Koporsódat is kivitettük, és szüntelenül virrasztottunk. S íme, nem is csalódtunk: feltámadtál.

Kógi vidám lett a meleg szavaktól, majd egy furcsa kéréssel fordult hozzájuk:

– Küldjete azonnal futárt Taira no Szukéhoz, barátomhoz és tisztelőmhöz, hogy hírül vegye: én, a pap Kógi különös módon feltámadtam. Tudom, házában éppen most nagy lakomára készülnek, dagadnak az eceteshal-tálak, de hagyjanak abba minden további készülődést, és jöjjenek ide! Mondja meg azt is a futár, hogy egy nagyon ritka jelenségről bizonyosodhatnak meg. És ne felejtsem el jól körülnézni a házban, hogy meggyőződhessek: valóban úgy történnek-e az előkészületek, ahogy az imént elmondtam. – S Kógi további részleteket mondott a lakomáról, beszélt a megjelent vendégekről, az ágya körül állók nagy meglepetésére.

Amikor a futár megérkezett Taira no Szuke házába, látta, hogy a házigazda és öccse, Dzsuro, meg a bizalmas inasok, majd a kertész, a kapus, mind, valamennyien úgy ülnek körül a tálakat, ahogy azt Kógi mondotta volt. Taira no Szuke és övéi persze még a futárnál is jobban csodálkoztak, amikor meghallották Kógi üzenetét. Percnyi késlekedés vagy vonakodás nélkül álltak fel a terítékek mellől, és az egész ünneplő sereg a templomhoz sietett.

Kógi, ágyában ülve, üdvözölte barátját és kíséretét, Szuke pedig köszöntőt rögtönzött a feltámadottnak.

– Mondd meg őszintén – szegezte a kérdést Szukénak Kógi –, nem Bunsi halásznál rendeltél-e halat?

– Eltaláltad, nála rendeltem – álmélkodott Szuke. – De mondd, mesterünk, honnan tudod te ezt?

– Tudom, mert amikor Bunsi apó vagy egyméteres pontyot odavitt hozzátok, ti, öcséd és te, éppen a déli szárnyban lévő szobában sakkozottatok. Mellettek volt a kertész is, aki bele-belepislogott a játékba, s közben őszibarackot majszolt. Amikor meglátta a halászt a hatalmas ponttyal, úgy megörült, hogy hirtelenjében egy tál barackkal ajándékozta meg. Ráadásul kitöltött még három pohár rizsbort. A halász meg is itta. De nemcsak a kertész örült, a szakács is, igazi művész, akinek kitűnő anyag kerül a kezébe... Tüstént hozzá is fogott, hogy elkészítse a fejedelmi halat. Felelj csak – szólta szigorúan Kógi –, így történtek a dolgok, kíváncsi vagyok, valóságot láttam-e, vagy csak álmodtam?

És Szukénak s kíséretének el kellett ismernie, hogy minden úgy történt, ahogy azt Kógi most elmondta. Furdalta őket a kíváncsság, honnan tudhatja mindezt Kógi, aki nem is volt jelen?

– Látom, kíváncsiak vagytok... Ha akarjátok, és türelmesen végighallgattok, elmondhatom a halálom történetét és feltámadásomat. – S Kógi mesélni kezdett:

– Három napja azt éreztem, hogy valami iszonyatos hóhullám jön rám, minden ízemben égtem. Fogtam hát híres botomat, kitántorogtam, hogy valahol lehűtsem a testem, de legfőképp a fejem. Ám alig-hogy elhagytam a kaput, mintha varázsütésre történt volna: minden bajom, fájdalom, a hőség is eltűnt. Mint kalitkából szabadult madár, mely hatalmas ívben húz fel az égre, a szabadság mezőire, oly könnyedén lépkedtem, szinte súlytalanul. Dombok, falvak maradoztak el mellettem, gyors egymásutánban, majd egy tó partjára értem. Olyan tiszta volt a víz, ahogy még vizet nem láttam, s elmerültem benne. Pillanatok alatt lerángattam papi ruhámat, s bár nem dicsekedhettem azzal, hogy kiváló úszó vagyok, mégis úszkáltam a víz alatt. És milyen könnyedén merültem le a fenekére! S ekkor kerített hatalmába a vágy: hallá változni!...

Most utólag visszagondolva, furcsa és különös kívánságnak tetszik, de talán érthető valamennyire, ha arra gondolunk, hogy mennyivel tökéletesebben úsznak a halak, mint az emberek. Mintha csak hal-

nyelven mondtam volna el kívánságomat, máris egy hatalmas hal közeledett felém. – Teljesítem a kívánságod – mondotta, s elúszott. Nem kellett sokat várakoznom, hamarosan vissza is tért: hátán egy főtisztviselővel, akit testőrhalak hada vett körül. És ünnepélyesen így szólt hozzám:

– A mindenható tóisten, minden vizek örök istene teljesíti kívánságod, neked, aki annyi hal életét mentetted meg. Hallá válhatsz, uszonyokat kapsz, arany pontypikkelyeket, és mindörökre élvezheted a tóisten vízi birodalmát. Egyetlen feltétele örök életednek az, hogy meg ne kísértsenek a jó falatok; hiszen, ha horogra akadsz, életednek vége, nem ment ki senki.

Én csak hüledeztem e szavak hallatán, majd testőrhalai kíséretében eltűnt a főtisztviselő, olyan gyorsan, ahogyan érkezett. S ahogy magamra pillantottam, láttam, hogy nőnek aranypikkelyeim, hogyan öltök pontyalakot. Lassan mozgatni is tudtam uszonyaim és farkam, és rövid időn belül rájöttem, hogy korlátlanul közlekedhetem, úszkálhatok a tóban. Pillanatok alatt ott voltam, ahol csak akartam... Először elúsztam a Nagy Siga partjaira, ahol a Nagara-hegy szele ringatja a hullámokat, s ráfeküdtem a hullámok hátára... Hogy megriadtam, valahányszor a felszínre kerülve, egészen a parton, szinte suhintotta hátamat a járókelők ruhája... Onnan a Hira-ormot tükröző vizekre vágytam, ott leszálltam a mélységbe, de itt sem maradtam tovább, mert mohóságom ismét újabb vizekre csábított: el, közel Katata kikötőjéhez, ahol olyan varázslatos halásztüzek lobogtak a parton... Mire a Hold feljött, én már a Tükr-hegy holdfényben fürdő csúcsaiban gyönyörködtem. Mondják, talán nyolcvan kikötője is van az öbölnek. Megcsodáltam a holdfényben csillogó kikötők füzérét. Onnan egészen messzire tekinthettem: láttam a távoli Okicu dombokat, meg a Zsengebambusz-szigeteket. Elúsztam az egyik sziget templomáig, oda, ahol a vízen a templom híres arany- és vöröslakk-kerítésének tükröképe verődik vissza. Itt már fáradt voltam. Pihenni a nádasok mélyére, buzogányok dárdái közé tértem; de nem pihenhettem zavartalanul, mert hirtelen erős szél támadt az Ibuki hegyek felől, bár a nap csábítóan tűzött fenn. Felúsztam, a viharos szél pedig a mélybe taszított. Hát így jártam én le és fel, a nap fényében és a víz fenekén, közben iszonyú veszélynek téve ki magam, hiszen ott ringott közvetlen közelemben a jabszei révész vontatókötele, meg az, amelyet a Szudai-híd őre vetett a vízre. Egészen közel sodródtam a révész köteléhez, már majdnem súrolta

pikkelyeimet, figyelmetlenségből kerültem oda... Az őr kötelén pedig horgok lógtak. S ekkor rájöttem, hogy rettenetes éhség kínoz, nem bírom tovább. Már nem tudok pontosan visszaemlékezni, hogy hol és mikor kezdődött ez a maró éhség. Nem is keresgéltem sokáig ennivaló után, mert megpillantottam Bunsit, az öreg halászt, akit jól ismertem, s akinek horgain ínycsiklandó falatok lógtak... Igaz, még erősen bennem élt a mindenható tóisten intelme a falánkságot illetően, ezért hát okos szónoklatot intéztem magamhoz, valahogy így: „Te pap vagy, Buddha papja és tanítványa, s bármily régen is ettél, éhséged nem ok arra, hogy ne tudd magad tisztedhez, rangodhoz méltón megtartóztatni a kísértő, de végzetes falatoktól...” Sikerült hosszú ívben, amilyen gyorsan csak tudtam, elúszni a kísértő falatok mellett, de éhem annyira gyötört, hogy visszafordultam, és... ráharaptam a csalétekre. Mielőtt még beleharaptam volna a csemegebe, ismét szónokoltam magamnak: „Lehet, hogy falánkságod rád nem is lesz a mindenható tóisten által megjövendőlt hatással, hiszen nem is falánkság ez, csak kínzó éhség, s mi több, te nem vagy közönséges hal, rád nem érvényesek a halakra vonatkozó törvények, legalábbis nem mindenben, és... és ha mégis horogra akadnál, és csónakba vonszolnának, hát akkor sem történhet nagy és jóvátehetetlen baj, hiszen Bunsi személyes ismerősöd, jó barátod...” – És horogra akadtam. Bunsi villámgyorssan feltekerte zsinórját, hiába kiáltoztam hal-torkomszakadtából, Bunsi nem hallotta meg. Államba erős zsinórt tűzött, bedobott a fűzfából font halaskosarába, és meg sem állt csónakjával a partig, majd a házatokig vonszolt, hozzátok, akik mint már mondtam, éppen sakkoztatok a ház déli szárnyában... Hogy dicsértétek a Bunsi zsákmányát! Én hiába kiabáltam, észre sem vettétek. Azt kiabáltam: „Ennyire elfelejtettétek a papotokat?! A hal én vagyok, Kógi, a festő, ne öljetek meg, engedjetek haza...” – így kértem, könyörögtem, de nem hallottátok, nem akartátok meghallani szavam. Még tapsoltatok is örömtökben a gyönyörű hal láttán, majd a konyhába küldtetek, ahol a szakács egy tuskóra helyezett, és szemem, kopoltyúm tájéka felett megcsillogtatta kékes fényű bárdját, hogy apróra szeletelt, finom eceteshalat készítsen belőlem. Hiába kiabáltam ismét hal-torkomszakadtából, kiáltásom mit sem ért. És ekkor lesújtott rám a bárd. És... és másra már nem emlékszem, hiszen ekkor visszatért az eszméletem, megszakadtak az álombeli képek.

Taira no Szuke és kísérete megdöbbenve hallgatta, majd szóözönben törtek ki: elismerték, hogy a hal valóban különösen viselkedett, látták, hogyan tátogatja a száját, leginkább a szakács tőkéjén, de semmilyen hangnak nevezhető nem hallottak.

És sietve elbúcsúztak, hogy az elkészített halételt mielőbb a tóba önthessék.

Kógi még hosszú életet élt, festett, teljesen a művészetnek szentelte magát. Sajnos egyetlen kép, se festmény, se rajz nem maradt fenn ettől a nagy mestertől, mert amikor érezte halála közeledtét, műveit egyenként visszadobálta a tóba. Vannak, akik erősen állítják, hogy a vizet ért festményen a hal azonnal megmozdult és elúszott. Nem hagyott hát ránk semmit, egyetlen képet sem; de átadta titkát híres tanítványának, Narimicunak, akiről tudjuk, hogy ő festette a kiotói Kanin palota egyik tolóajtóján levő kakast, amelynek egyszer, tollat-tarajt borzolva, egy élő kakas nekiugrott, viadalt remélve...

A sapka

A hajdani papról, Kaiánról mondják, hogy már kora ifjúságában kész bölcs volt: betéve tudta a zen vallás minden tételét. Később már csak vándorolt, amerre a felhők szálltak és a víz folyt.

A Mino tartománybeli Rjutai templomban végezte egyszer szokásos, évi három hónapos elmélkedését. Akkor is, mint mindig, vándorútját szakította meg; az elmélkedés után hosszú vándorlást tervezett az északi tartományokban.

Már Simofusza úttalan útjait rőtta, amikor egy este elérte Tomita határát, és a faluba betérve, megállt egy jómódúnak látszó ház előtt, hogy szállást kérjen éjszakára. Éktelen lárma, rémült kiáltozásra lett figyelmes.

– Meneküljünk, a szörnyeteg lejött a hegyekből – kiáltozták torkuk szakadtából a földesurakról hazatérő parasztok. Az asszonyok és a gyerekek hanyatt-homlok menekültek. Hatalmas vasdoronggal a kezében előrohant a ház gazdája is, mely előtt Kaián álldogált. A gazda Kaiánra pillantott: elnyúlt fekete ruhában egy vándor állt előtte, fején a papok kék sapkája volt, hátán batyu lógott.

– Miért riadtak meg tőlem így az emberek? – szólította meg Kaián a gazdát. – Nem vezet gonosz szándék, egyszerű vándorpap vagyok, csonttá és bőrré soványodva az utak viszontagságaiban. Mondja meg az embereknek, hogy tőlem nem kell félniük!

Kaian jámbor szavaira a gazda eldobta a dorongot, és engesztelő mosollyal így szólt:

– Azt hitték, szörnyeteg, ezért fogadták ilyen méltatlanul... Szeretném, ha a tévedést éjszakai szállással és meleg vacsorával enyhíthetném – s ezzel betessékelte házába a papot, ahol már várt rájuk a vacsorára megterített asztal.

– Különös történetet kell elmondanom – kezdett beszélni vacsora közben a ház gazdája. – Talán észrevette, a falu fölötti hegyen egy templom áll. Valaha híres papi rend lakta. Főpapja ritka műveltségű, nagy hírben álló ember volt, akit messze tartományokból is felkerestek, hogy tanácsát különböző dolgokban kikérve, megajándékozzák ritka tömjénnel, gyertyákkal. Ő maga többször is járt a házamban. A múlt év tavaszán történt, hogy egyik útjáról magával hozott egy tizenkét-tizenhárom éves fiúcskát. Rendkívül megszerethette a kedves gyermeket, mivel többször még papi teendőiről is megfeledkezett miatta. Tavasszal aztán a fiúcska megbetegedett, állapota egyre rosszabb lett, és mit sem használt már a kormányzó orvosának tudása! A fiú rövid időn belül meghalt. A pap mérhetetlen fájdalmat érezhetett, hiszen számára a legkedvesebbet veszítette el: azt érezhette, amit a kagyló, mikor kitépik belőle a gyöngyöt, amit a virág, mikor leszakítják szirmát. Könny és panasz nélkül viselte el a csapást, de a fiúcska testét nem engedte eltemetni. Továbbra is úgy bánt vele, mintha élne. Fájdalma a tébolyba kergette: enni kezdte a fiúcskát, csontjait csókolgatta. Amint a környezetében élő emberek tudomást szereztek az állapotáról, elmenekültek a templomból. Mióta magára maradt, minden éjjel leszáll a templomhegyről, bejön a faluba, hogy felássa a sírokat és egyen a halottak húsából. A falut állandó rettegésben tartja. Többször hallottunk már különböző démonok acsarkodásáról, de még soha nem láttunk egyetlenegyét sem, nem találkoztunk velük. Hát ezért volt a nagy rémület, amikor meglátták, hogy idegen álldogál a házam előtt.

Kaian így válaszolt:

– Valóban nagyon különös történet ez. Eddig csak Buddhát nem ismerő tudatlanokról hallottam, hogy esetenként gonosszá válva garázdálkodnak. Vagy gondoljunk arra a Csuo-kori királyi ágyasra, aki kigyóvá változott, vagy ott van Vang Han anyja, aki szárnyas éjszakai démonná vált, vagy a gonosz lepkeként röpdöső Vu Seng felesége. A kínai krónikák tele vannak hasonló történetekkel. Egy ilyen történet arról a papról szól, aki a vándorlása során egy nyomorúságos

parasztkunyhóban szállt meg éjszakára. Kinn vihar dühöngött, és nem jött álom a szemére. Arra lett figyelmes, hogy egy birka kerülgeti a fekhelyét. Botjával az állatra ütött, a zajra a házbeli öregasszony jött elő égő gyertyával. A világosságnál látták: a földön eszméletlenül fekszik az asszony menyé. Az öregasszony könnyörögni kezdett: ne bántsa a pap az asszonyt. Azon az éjszakán már nem is történt más. A pap nagy sokára ismét arra a vidékre vetődött, és betért a faluba, ahol a gonosz birkával találkozott. A határban nyüzsögtek az emberek, az egyik rizsföldön gyülekeztek. Kérdezősködésére megtudta, hogy ez a nő ugyanaz volt, akit a birkába bújt gonosz megrontott azon a viharos éjszakán. Általában – folytatta Kaian – majd mindig nők válnak gonosszá, démonokká. Talán sajátosan visszataszító természetükben kell keresnünk ennek az okát. Egyetlenegy férfiről hallottam csak, hogy a gonosz megrontotta. A Szuj-korban történt, hogy Jang császár egyik hivatalnokáról elterjedt a hír: apró gyermekek húsán él. Igaz, már előzőleg is hírhedt volt elvetemültségéről. Ám az ő esete alapvetően más, mint a falu papjának története, akit talán nem a rontás szelleme vezérel, hanem a kifürkészhetetlen, rejtelmes sors. Annál inkább sajnálni való, hogy ezt a kitűnő papot egy kisfiúval való találkozás ennyire megtévelyítette. Hiszen mint ember is kiváló volt, ismerte az őszinteséget, az igaz szeretetet és ragaszkodást. Az ő példája csak arra szolgálhat, hogy bebizonyosodjék: ha az ember túlságosan gyengéd, még a démonok is erőt vehetnek rajta; míg ha megkeményíti magát, szentté válik. Szeretném a vacsorát és a szállást azzal meghálálni, hogy a megtévelyodott papot visszatérítem az igaz útra – fejezte be szavait Kaian.

A házigazdát meghatotta Kaian beszéde:

– Ha valóban megtenné... már itt a földön túlvilági boldogságban élnénk... – és könnyekre fakadt.

Aztán nyugovóra tértek. Kaian csak sejtette a késői órát, mivel a faluban sem harang, sem kagylókürt nem jelezte az időt.

A szörnyeteg temploma már-már a felismerhetetlenségig elvadult állapotban volt: a bejáratot vad indák nőttek be, s a szentély Buddha-szobrai pókhálók fonták át meg át. A legszentebb helyet fecskék piszka takarta.

Kaian másnap alkonyattájt ért fel a templomhoz. Megrázta csengős papi botját, s bekiabált a kapun:

– Halljátok-e, éjszakára kér szállást egy vándorpap!

Addig-addig zörgött és kiabált, míg az ajtóban megjelent a szörnyeteg, a templom hajdani főpapja, s kelletlen hangon így szólt:

– Teljesen egyedül élek itt, s amint kívülről is láthatja, ember nem lakik e falak között. Semmiféle vándor nem kap itt egyetlen tál rizst sem, s nem is alhat itt. Csak azt ajánlhatom, addig térjen vissza a faluba, amíg nem késő.

– Mino tartományából jövök, és Ósu felé vezet utam – válaszolt Kaian. – A völgyben nagy gyönyörűségem telt a hegyekben, a patakokban, s vándorbotom hozott fel ide a templomhoz. Sötétedés előtt már nem érhetnék le a faluba, és fáradt is vagyok. Engedjen hát itt éjszakázni.

– Ha mindenképpen akarja, maradjon. De tőlem aztán ne várjon vendéglátást! – válaszolt a démonpap.

Kaian belépett a templomba, és letelepedett a pap mellé. Többet nem szóltak egymáshoz. Később a démon eltűnt, lefeküdt. Kaian a sötétben csak a sebes folyású hegyi patak zúgására figyelhetett, hiszen még gyertyát sem vitt magával. Éjfél tájban aztán feljött a hold, és Kaian eresze alá is bevilágított. Ekkor vad dobogással elővágatott a démon: összeviessza futkosott, és rekedt, dörgő hangon ordította:

– Átkozott pap! Két kezemmel téplek szét! Átkozott!

Mind közelebb és közelebb került Kaianhoz, s már körülötte futkosott. Aztán kinyargalt a kertbe, majd a szentélyben rohangált körbe, s néhány óra múltán kimerülten összerogyott. Amikor a nap előbukkant a hegyek mögül, látta, hogy Kaian mozdulatlanul ül ugyanazon a helyen, ahová este telepedett. A démon föltápáskodott és egy oszlophoz vánszorgott: hüledezve bámulta a számára érthetetlen csodának tetsző Kaiant.

– Miért csodálkozik rajtam? – szólta Kaian. – Ha éhes, tépje szét, és egyen a húsból!

– Egész éjszaka csak ott ült, ugyanazon a helyen? – kérdezte a démonpap kétségbeesetten.

– Itt ültem.

– Lehet, hogy megátalkodott vagyok és gonosz, hiszen emberi hússal éltem. De szent emberrel még nem találkoztam, akinek így megkegyelmeztem volna. Azt hiszem az élő Buddhával állok szemben.

Igaz, nem vehettem észre, hogy szent embert bocsátok be, hiszen már annyira elvetemült vagyok... – és szomorúan lehajtotta fejét.

– Hallottam szerencsétlen sorsodról, a falubeliek beszélték el. Elhatároztam, hogy megmentem életedet, hogy folytathasd, ahol az emberit abbahagyta. Ehhez tudnom kell, szintén akarod-e, szellempap.

– Mint földi Buddha, űzd ki belőlem a gonoszt, tisztíts meg! – felelt a pap.

Kaian ekkor a férfihoz lépett és egy kerek kőlapra ültette. Aztán fejére tette saját kék sapkáját, és elmondta egy híres kínai pap két-sorosát, hogy a megszállott fejtse meg értelmét:

Holdfényben tó csillog, szél rázza a fenyőt –

A tiszta ég, hosszú éj – mondd, mire való?

– Próbáld megfejteni a két sor értelmét. Én türelmesen várok. Ha sikerül megértened, kitárulnak előtted Buddha útjai...

Kaian ezzel otthagya a démontól megszállott papot, s folytatta vándorútját. Hanem a falubeliek továbbra is messzire elkerülték a templomhegyet, mert bár a démon nem szállt le többé éjszakánként, az emberek mégsem voltak bizonyosak benne, hogy elpusztult.

Talán egy év is eltelt. Kaian ősszel visszatért, és ugyanabban a módos házban szállt meg éjszakára, ahol annak idején. Kaian kérdezősködésére így számolt be a ház gazdája:

– Megmentette a falut; mióta nálunk járt, mindenki nyugalomban él, nem kell tartani a gonosz démon éjszakai látogatásaitól. Senki nem merészkedett még fel a templomhoz, de azt hisszük, azóta már elpusztult a gonosz. Ha a démonpap lelki üdvének megmentésére fel akar menni a hegyre, mi szívesen elkísérnénk.

– Felmegyek, meg kell tudnom, mi történt a gonosz démonnal. Valószínűnek tartom, hogy emberi életének erényei javára szolgáltak csak, amennyiben elpusztult. S ha így lenne, nálam mindenképpen tiszteletreméltóbb. Amennyiben mégis élne, úgy fogok vele bánni, ahogy mester a tanítványaal.

Amint megvirradt, Kaian és kísérete felment a hegyre. Még az odavezető utat is befedte már a gaz, hiszen senki nem mert erre járni. Felérve a templomkertbe, őszi virágok hullatták harmat könnyeiket. A templomot roskatagabb állapotban találták, mint valaha is volt.

Kaian aztán megkereste a helyet, ahová a démonpapot ültette: csak egy csont- és hajcsomó-árny ingott a kő fölött, és kísérteties hangon ismételte egyre:

Holdfényben tó csillog, szél rázza a fenyőt –

A tiszta ég, hosszú éj – mondd, mire való?

– Felelj, mire való? – kérdezte Kaian, és felemelve a papi pálcáját, az árnyék fejére sújtott vele. Erre az árnyék úgy eltűnt, ahogy a jég tűnik el a tűző napon; csak a kék sapka és néhány csont akadt fenn az indák között.

Kaiant aztán a falubeliek ott tartották a templomban, nem engedték tovább vándorolni. Kaian újjáépítette a templomot, ezután híre messzi földekre is eljutott.

Lektorálta: Vihar Judit

Hani Kjóko

Utószó Ueda Akinari könyvéhez

Ueda Akinari *Ugecu monogatari* „Eső és hold meséi” című könyvecskéje ma is a legkedveltebb klasszikus olvasmányok egyike Japánban. Rémtörténet-gyűjtemény van más is a klasszikus japán irodalomban, de közülük csak az *Ugecu monogatari* kilenc meséje élte túl korát. Miért? Mert ezekben a történetekben a japán olvasó ma is ott érzi a feudális múlt kísérteties valóságát.

Ueda Akinari a XVIII. század második felében élt, 1734-től 1809-ig. Az *Ugecu monogatari*t harmincöt éves korában írta, nem egészen kétszáz évvel ezelőtt. Ám az a kor Japánban még a középkor: a feudális Tokugava-sógunátus ideje. A kereskedői kapitalizmust hatalomra juttató, forradalom számba menő Meidzsi-reformokat (1868) még mintegy fél évszázad választja el az író halálától. S mégis, az *Eső és hold meséi* mára a – Japánban késve érkező – jövő szemével mondanak ítéletet a múlttól s az akkori jelenről. Kísértetviláguk szörnyűségei mintegy a Meidzsi-forradalom perspektívájából lesznek oly megrázóvá, s a rémesek a korán túltekintő, haladó író kezén válnak fantasztikus – s ez esetben éppen ezért – realista tükreivé a kísértet-jelennek.

Az író törvénytelen gyerekként jött a világra, s ez, valamint írói sikertelensége, súlyos betegsége, anyagi létbizonytalansága, egész életében reá nehezedett. Magányos és keserű ember lett. Filológiai és filozófiai kutatásokba mélyedt, misztikával is foglalkozott, de sohasem menekülésképpen. Valamennyi írásában a valaha némi haladást jelentő, ekkor azonban már régen a haladás béklyójává lett Tokugava-sógunátus állapotait bírálta.

Az „eső és hold” kilenc története részben kínai, részben japán népmesék, novellák, legendák és mondák feldolgozása. De bárhonnán származzanak az ötletek, valamennyi történet mélyen japán, csak Japán valóságából érthető. A mondák és legendák tárgya a japán feudalizmus történetéből való, a sógunátust megelőző korból; s hogy az

elmúlt kor rémségeit az író most újramondja, az szigorú ítéletet rejt magában: az a kor voltaképpen nem is múlt el, a Tokugavák uralma a múlt örököse. Politikai céljairól legvilágosabban a kilencedik történet vall, többnyire a „pénz szellemének” eszmefuttatásaiban: értelmes kereskedő-polgári rendet akar a feudális hazugságvilág helyett; s a sógunátust arra emlékezteti, hogy valaha régen maga is kereskedők támogatásával tudott úrrá lenni feudális anarchia felett. Mindez komoly fegyvertény a halála után mintegy ötven évre következő Meidzsi-forradalom ideológiai előkészítésében.

A kilenc mesét az európai olvasó talán nem tartja elég csiszoltnak. Tagadhatatlanul megesik az íróval, hogy ott, ahol eszmeileg világosabb, művészileg halványabb a műve; ahol pedig mondanivalója kevésbé érthető, ott a legmegdöbbentőbb. De ne feledjük, hogy az akkori Japán viszonyai közt Ueda Akinari teljesítménye jóformán egyedülálló. Eszmeileg nem láthatott mindent világosan, de művészete olyan szikrának bizonyult, mely láthatóvá tett valamit a jövőből. S talán mégsem egyszerűen irodalomtörténeti dokumentum e kilenc mese. Hatásuk fellelhető a modern japán novellisztikán is; jól látható például a magyar olvasók által is ismert Akutagava művészetén. A legújabb japán irodalomban is vannak követői. Hatása és olvasottsága arról tanúskodik, hogy Japánban a Meidzsi-forradalommal, s az azóta történetekkel sem tűnt el véglegesen az embertelen múlt.